VILNIUS. Ketvirtadienis 1928 m. Lapkričio men. 15 d. II metai.

VISŲ ŠALIŲ PROLETARAI, VIENYKITES!

Pirmyn!

№ — 21 (28)

Kas vergo retežių nedrįsta numest—
Tas laisvas niekuomet nebus! J. Janonis.

SOCIALDEMOKRATŲ ORGANAS.

KORESPONDENCIJOS Adr.: Wilno, Urząd Pocztowy 1. Skrzynka Nr. 115.
Nr. kaina 20 skt. Užsieniuose dvigubai.

EINA DU KARTUS Į MENESĮ

Interesantus redakcija priiminėja kasdien, išskiriant šeštadienius, nuo 4—6 v. p.p.
Adr.: Niemiecka 1, Hotel Sokolowskiego.

Š. m. spalių mėn. 23 d. 2 v. p. p.
VARNIŲ KONCENTRACIJOS STOVYKLOJE MIRĖ
tardant žiauriai primuštas ir kankintas jaunas draugas
ANTANAS ENDRIUŠKA

Del žvalgybos nukankinto
Drg. ANTANO ENDRIUŠKOS
mirties reiškiame jo teveliui, namiškiams ir artimiesiems širdingos užuojantos
Lietuvos Socialdemokratų Orgaizacijos Užsieny Vykdomasis Komitetas.

Voldemaro politikos bankrotas.

Kuomet praeitais metais Ženevoj per Tautų Sąjungos tarybos posedžius, Voldemaras prispirtas prie sienos nuemė buvusį tarp Lietuvos ir Lenkijos karo stovį, Kauno fašistukai garsiai šaukė apie kokius tai didelius Voldemaro laimejimus. Mažą Voldemarą tuomet sugrįžusį iš Ženevos, Kauno stoty pasitiko fašistukai su didžiausiu triumfu, kaip kokį karo vadą laimejusį visam kraštui didžiausias gerybes!

Bet kasgi per vieni tie Voldemaro didieji laimejimai del kurių taip neapsakomai džiugavo Kauno fašistukai?

Pirmu negu į šį klausimą atsakyti, pažiurekime kaip stovi dalykai savo esmėje.

Karo stovį nuėmus, kaip sakoma, atpuolo iš Lenkijos pusės Lietuvos puolimo pavojus. Bet čia tai juk nėra joks laimėjimas: argi atšaukimui karo stovio Voldemarui butinai reikejo važiuoti į Ženevą?

Antrasis ir didžiausis „laimėjimas“ tai tas, kad Tautų Sąjungos taryba pasiulė Voldema-

rui ir lenkams tartis del užmezgimo normalių santikių. Šį „laimejimą“ Voldemaras savo fašistukams va kaip aiškino:

„Tautų Sąjunga pasiulė, betarpiai pradėti derybas su lenkais del užmezgimo santikių. Vadinasi, gime auksinė proga išsprendimui Vilniaus klausimo, kuris buvusiųjų vyriausybių visiškai buvo užmestas. Be Vilniaus, suprantama, jokių santikių su lenkais nebus“.

Ir štai jau praejo beveik metai. Buta iš abiejų šalių delegacijų, visos eilės posedžių del užmezgimo santikių, o rezultate nulius.

Pradžioj derybų, Voldemaras tikėjosi iš puses vokiečių ir rusų paramos, Mat šių dviejų milžinų interesuose buvo pasilaikyti Lietuvą susisiekimo tiltu. Todel Voldemaras prie pirmos progos pakišo lenkams Suvalkų sutartį, kurioje Vilnius pripažintas Lietuvai. Tačiau anoji tų dviejų valstybių parama buvo vien tik Voldemaro iliuzijos ir dabar tas didelis „laimejimas“ negardžiai atsirugsta, nes Voldemaro diplomatija, netekusi atramos taško, pradeda apleisti vienas po kitų savo pozicijas. Dabar jau klausimas taip pastatytas, kad derybos del užmezgimo su lenkais santikių eina be Vilniaus ir veda prie visiško Vilniaus atsižadejimo. Tariamasis gi Voldemaro „užtarejas“ Berlynas, ne tik neužtare bet pasinaudodamas sunkia Lietuvos padetimi išsirūpino sau naudingą, o Lietuvai žalingą prekybos sutartį. Nors pasirašytosios su Vokietija prekybos sutarties tekstas oficialiai dar ir nepaskelbtas, bet iš tų žinių, kurios pasirode užsienio spaudoje jau galima spręsti apie tos sutarties žalingumą Lietuvai. Toji sutartis suteikia vokiečiams Lietuvoje lygias teises su Lietuvos piliečiais. Vokiečiai Lietuvoj galės laisvai verstis visokiais verslais, varyti prekybą, kurti savo pramonę, steigti bankus ir t. t. Turint galvoj vokiečių apsukrumą, jų išvystytą techniką, kapitalus, galima laukti, kad vokiečiai pavergę Lietuvą ekonominiai, netruks pavergti ir politiniai, pasidarydami ją savo provincija.

Iš sutarties su Vokietija, Lietuva laukė palengvinimų eksporto gyvulių ir mėsos. Bet tas Lietuvai opus klausimas nepalengvejo, nes sutarties punktas, kalbantis apie gyvulių ir mėsos gabenimą iš Lietuvos, pasiliko toks koks ir iki šiol buvo. Vadinasi gabenimas gyvulių ir mėsos lieka suvaržytas **sanitarine kontrole.**

Tuo budu Voldemaras pasirašydamas prekybos sutartį su Vokietija, vokiečiams atidave viską ko tik jie panorejo. Ypač tenka pabrėžti, kad toji sutartis su vokiečiais paskubomis buvo pasirašyta prieš pat Karaliaučiaus derybas, nes tuo noreta gauti vokiečių „užtarimą“ byloj su lenkais. Bet išejo visai priešingai. Vokiečiai gavę iš Voldemaro **kyšį** žalingos Lietuvai sutarties pavydale, Karaliaučiaus derybose Voldemaro ne tik neužtare, bet net pasiule nusileisti lenkams. Pavyzdžiui, vokiečių oficiozas „Berl. Tagebl.“ iš 4-XI, rašydamas apie Karaliaučiaus derybas, sako, kad Lietuvai esą sunku tiketis iš bet kur aktingos paramos, nes dvi labiausia suinteresuotos Lietuva valstybes — Vokietija ir SSSR— negalinčios Lietuvai pagelbeti ir Voldemaras galįs laukti pagalbos tik iš Dievo.

O kadangi Voldemaras Dievą paniekino, sulaužė ir į purvą sumynė Jam duotasias priesaikas, tai dabar Lietuvai lieka vienas iš dviejų kelias: Arba pakliuti svetimon vergijon ir nešti sunkią svetimųjų priespaudą, **arba susiaupus jegas išvyti lauk tą svieto perejuną, politinį spekuliantą Voldemarą ir nustatyti naujus pagrindus laisvo ir nepriklausomo Lietuvos gyvenimo.**

Tokiam politiniui biznierui, svieto perejunui, kaip Voldemaras, kuris trumpu laiku jau suspejo buti—vokiečiu, ukrainiečiu, o dabar lietuviu, negi gali rupeti Lietuvos ir lietuvių tautos reikalai. Jis gyvendamas tik tai dienai, stengiasi kaip įmanydamas save medžiaginiai apsirupinti, parduodamas lietuvių tautos reikalus kiekvienam, kuris tik nors kiek duoda.

Lietuvių tauta, ypač Lietuvos darbo žmones, jeigu nori susilaukti geresnių dienų, nieko **nelaukdami turi padaryti atatinkamas išvadas,** nes praleidus laiką gali buti velu ir nebepataisoma.

Angariečio bolševizmas ir Smetonos fašizmas.

Rodos tautininkai negaletų tureti didesnių priešininkų per bolševikus. Ir savo turiuni ir skelbiamais tikslais bei obalsiais bolsevizmas yra visai priešingas fašizmui. Bet nežiūrint tų priesingumų gyvenime matome, kad lietuviškieji komunistai nors ir vaipydamies tikrenybej vis tik palaiko smetoninį fašizmą. Jau neminesime to, kad komunistai visus kovojančius už demokratiją Lietuvoje apšaukia parsidaveliais ir Pilsudskio agentais, nekalbesime ne apie tai, kad komunistai savo spaudoj vienaip vien nurodineja kur darbininkai ar moksleiviai platina socialdemokratiškąjį „Pirmyn“. Mes, socialdemokratai, jau apsipratome su begaliniu bolševikų niekšiškumu ir žinome, kad priesfašistiniame darbe davatkiškų bolsevikų reikia tiek pat saugotis kiek ir kitų ilgaliežuvių plepių. Svarbiau yra pažiureti kodel bolševikams naudingiau yra kai Lietuvą valdo Smetona, negu Lietuva demokratiška.

Visas bolševikų darbas po pagrobimo valdžios Rusijoj sieke sukelti „pasaulinę revoliuciją“. Bolševikai per visą dešimtmetį pranasavo, kad kapitalizmas Europoj tuoj susmuks ir visuose kraštuose įsiviespataus komunistų partijos. Bet bolševikų pranašavimai, suiručių kurstymas, pučai ir darbininkų eilių skaldymas nuejo niekais. Kapitalizmas, pasinaudojęs darbininkų susilpnejimu, atsigavo, įsistiprino ir patys bolsevikai šlan-

dieną jau mato, kad be naujų karų jiems nera vilties dasigriebti valdžios.

Demokratine tvarka bolševikams nera maloni, nes jie, budami maža darbininkų klases atskala, nesitiki per demokratiją pasiekt valdžios. Vienintele bolševikų viltis dabartiniu metu tai karas. Šeštasis Komunistų Internacionalo kongresas dave komunistams ir nurodymus kaip busimame kare elgtis. Visų šalių komunistų partijos turi buti Rusijos pagelbininkės ir karo išauktą skurdą, suirutę panaudoti savo tikslams Čia tai ir gaunasi priešingumas tarp socialdemokratų ir komunistų. Socialdemokratų kelias į valdžią į darbo klases įsigalejimą ir į socializmą yra taika, darbininkų vienybe ir demokratija—komunistai gi dabartiniu metu tikisi tik per karą galesią įvesti savo diktaturą.

Fašistine Lietuva valdoma neatsakomingų avanturistų ir iždo vagių, sudaro nuolatinį karo pavojų Rytų Europoj. Voldemaras tai karas. Komunistai gerai supranta, kad demokratine Lietuva užtikrindama taiką neduosis Rusijai įvelti į karą ir del to jie kiek tik gali kliudo įgyvendinti Lietuvoj demokratinę tvarką

Musų pirmutinis siekimas siuo metu yra per ginkluotą liaudies sukilimą įgyvendinti Lietuvoje demokratinę santvarką, ginkluotis ir mušti fašistus—štai ko reikia. Bolševikai iš to tik tyčiojasi. Demokratine Lietuva išmuštų vieną kozirį iš Rusijos rankų, užtikrintų musų kraštui taiką ir padarytų galą plesriai ir kruvinai fašistų politikai. Ilgesnis tautininkų viešpatavimas ves Lietuvą į vis didesnį skurdą, sauvalę ir neišvengiamai įvels musų kraštą į karą. Iš to tai ir tikisi pasipelnyti bolševikai. Todel jie, užuot kovoję prieš fašizmą, tyčiojasi ir puldineja socialdemokratus ir tuos, kas kovoje prieš fašizmą, stato net ir savo gyvybę pavojun.

Kviesdami į kovą pries smurto valdžią Lietuvoje visus kam brangi yra laisve ir taiką mes tik pasidžiaugsime jei atskiri eiliniai komunistai, supratę savo vadų pataikaujančią Smetonai politiką desis su mumis į bendrą kovą.

J. B. Vilniškis.

Žodžiai ir darbai.

Labai pyksta šių dienų „tautos vadai" kai mes juos vadinam apgavikais, monelninkais, politiniais žulikais ir kitais tikrais, išimtinai jiems priklausančiais vardais. Jie sako, kad tai esąs tyčia pramanytas šmeižtas, nukreiptas prieš juos, turintis tikslą sugriauti „tautos vadų" autoritetą.

Kad musų pusej teisybe, mes jau ne kartą turejome progos įrodyti. O, kai tą teisybę mes jiems pakišam—pyksta. Mes negi kalti, kad teisybe, nors ir išdegusias „tautos vadų" akis, bet vis tik siek tiek dar svilina; kad titulai ir laipsniai duodami sulig užsitarnavimų, — užmokesnis duodamas sulig darbu.

Jau anais metais, kuomet „tautininkai" Smetona su Voldemaru buvo opozicijoj ir gvoltą šauke prieš karo stovį, cenzurą, policijos represijas ir kitus to laiko žiaurumus mes jiem netikejom, mes jau ir tuo laiku įsitikinom, kad jie yra monelninkai, melagiai, politiniai žulikai. Buvo tam ir faktų.

Tais "krikščioniškosios" gadynes laikais, Kauno komendantas, nebeiškentęs, kartą ėme ir nubaude Smetonos—Voldemaro leidžiamą savaitraštį „Lietuvį". Kilo didelliausis skandalas. Smetona su Voldemaru pradejo į visas puses spiaudytis, rekti ir lyg kokios turgaus bobos visai negražiai ir neteisingai išpludo, iškoliojo „Lietuvio" skiltyse, padorų kataliką Kauno komendantą p. Brazulevičių, išpravardžiuodami jį „mandarinu", „sukin-sinu" ir pavadino net „visų gudriausiu žmogumi Lietuvoj"!

Kiekvienam nors ir eiliniui to laiko piliečiui visiškai buvo aišku, kad tautininkai meluoja, kad tie pavadinimai ir tos ypatybes kišamos p. Brazulevičiui yra šmeiztai, Smetonos ir Voldemaro melegingi prasimanymai. Pavyzdžiui, — „sukin-sinas", lietuviškai reiškia —kales sunus. Toks pavadinimas žmogui vis škai netinka, o tuo labiau kiš i jį Kauno komendantui nepriguleįo. Juk nereikia buti profesoriumi, kad sužinoti jog kale gimdo ne žmones, bet šunyčius! Del antrojo apibudinimo irgi netiesa. P. Brazulevičius negalejo buti gudriausis visoj Lietuvoj, nes visugudriausiu Lietuvoj kaip laike, taip ir tebelaiko Voldemaras vien tik save. Del čino mandarino skirto p. Brazulevičiui irgi aiški neteisybe. Jau ir anais laikais „gudrasis" Voldemaras giliai buvo įsitikinęs, kad mandarino činą tegaletų nešioti tik Plechavičius, blogiausiu atveju—Grigaliunas—Glovackis! Argi ne aiski jų skelbta netiesa?

Čia jų melegystes ir suktumo tik dalele, taip sasakant, lašas juroj. Bet imkime karo stovį, cenzūrą, policijos ir žvalgybos represijas, prieš kurias Smetona su Voldemaru gvoltą kele „krikščioniu" laikais ir palyginkime su šių dienų žiaurumais, kurie vystosi Lietuvoj, tuo laiku, kai tie rekaniai tapo „tautos vadais", tai pamatysime, kad vardai, kuriais mes juos vadiname yra pilnai „tautos vadų" užtarnauti! Bet dar pažiurekime kas toliau dedasi.

Krikščionys demokratai, tie patys, kurie 1926 m. uoliai padejo „tautos vadams" įkopti į „aukstaį sostą", kurie su neispasakytu džiaugsmu sveikino „tautos vadus", išlindusius iš patiltes, šiandien lyg toji varna kaula prarijusi — kaklą raito, kioksi ir pati nebesupranta kas čia atsitiko: rodesi tarytum mesos gabalą „tautininkai" pakišo, bet gurklį drasko. Matyt, pliko, aštraus kaulo buta! Vadinasi, apgavo! — Taip ir yra, kad apgavo,—liudnai tarusios nusvyro krikščionių demokratų galvos. Ir pradejo aimanuoti, kad girdi, *pastarųjų poros metų Lietuvos vidaus gyvenimas nenormalus, kad tas gyvenimas sužalotas, padarytas surizgusiu ir troškiu, kad žmones turi pagrindo pasakyti jog jie neturi tevynes, nes kenčia del savo įsitikinimų ir buna žemiausios rušies keršto aukomis ir t. t.*

Nors šitie pabrauktiej, žodžiai paimti iš krikščioniškojo „Ryto" 231 n-rio, tačiau Lietuvos padetį jie šiek tiek charakterizuoja. Vienok žmogus dievobaimingas retai kada vartoja radikalius vaistus, nes jis tiki, kad jo skausmai palengves kokiu nors stebuklingu budu. Jis, kaip tas ištroškęs nuo kaitros ir vejo keleivis tyruose, akių monus palaiko tikra oaza ir tik veliau apsižiuri ir įsitikina, kad tai miražo buta.

Taip eina ir su musų krikščionims demokratais.

Patvirtinimui ką tik pasakyto priveskime mažą faktelį.

Šių metų spalių m. 9 d. pats vyriausis vadas, Lietuvą apnikusios barsiukų veisles, Smetona, kuris visas šių dienų inkvizicijas ir žiaurumus pridengia, kuris trumpu laiku jau taip daug svietelio nuvare į aną pasaulį, susirinkusiems karo muziejuje Kaune, apart kitako pasake: „Teisingumas, teisingumas ir dar kartą teisingumas! Neturi buti vietos apgaulei musų tarpe".

Žvalgybininkai trypia, rankom ploja; piliečiai girdedami tuos žodžius pečiais trauko, žiuri į dangų ir stebesi, — „kodel to veidmainio šventasis perkunas netrenkia!" O krikščionių demokratų galva, giliai atsiduso, pakelė suvožtus delnus ir tarė: „Tepadaro Aukščiausis, kad šie žodžiai taptų realybe". („Rytas" Nr. 231).

Ir krikščionys demokratai kupini vilties laukia stebuklų, tiki, kad tie Smetonos žodžiai stosis kunu. Jie tur but jau pamirso, kad Smetona nieko bendro su Aukščiausiuoju neturi, kad jis duotasias Dievui priesaikas sulauže, paniekino, kad jis kalba viena, o daro

visai priesingai, kad jo žodžiai nuo darbų, skiriasi kaip diena nuo nakties.

Štai jau greit bus dveji metai, kaip Smetona kalbejo tuos pačius žodžius, jis sake: „Vyriausybe iškele sumanymą pataisyti konstituciją, noredama, kad musų valstybe butų stipri, kad valdžia butų *teisinga*, kad kraste butų gera tvarka ir kad visiems butų ramiau ir lengviau gyventi. Konstitucijos pataisymus vyriausybė *duoda tautai patvirtinti*. Atejus atsiklausimo dienai *piliečiai tars savo žodį*. *Tas žodis tvirtindamas* konstitucjos pataisymus, duos krastui tvarką ir ramybę" (musų pabr.).

Krikščionys demokratai budami tuo laiku galingi, iškilo puikybej ir nerado reikalingu prašyti Aukščiausiojo, kad tie Smetonos apgaulingi žodžiai taptų realybe, o dabar verkia, aimanuoja.

Smetona gi, *kaip visada buvo apgaviku*, *taip ir šiuo kartu*, *tautos akyse biauriai apsimelavo*, nes su konstitucija apsidirbo vienas pats. Ir ne tik *tautos neatsiklause ir nedave jai patvirtinti*, kaip buvo prižadejęs, bet net su savo sebrais — krikščionimis demokratais nepasitare!

Mums tik viena nevisai aišku: ar krikščionys demokratai, virdami bendrą košę su „tautininkais" tycia painioja į tą biznį Aukščiausiąjį, žmonių akių dumimui, ar jie ištikrųjų virto mažais vaikais, kad nebesupranta, jog tą melagį — kuprį gali tik grabas atatiesti!

Alfa.

Ligonių Kasų Tarybų rinkimai.

Nuo pat susikurimo Lietuvos socialdemokratai vede kovą už platų socialinį draudimą. Bet darbininkų įtaką musų valstybej niekad nebuvo didele. Menkas organizuotumas, per mažas susidomejimas savo bendrais reikalais ir stoka vienybes kliudė Lietuvos darbininkams iškovoti sau tinkamą vietą valstybej. Pagrobus valdžią fašistams visuomeninis darbininkų gyvenimas visai apmire. Šiandieną neturime ne tik savo organizacijų, savo laisvos spaudos, bet neturime ne piliečių teisių. Esame paskutines eiles piliečiai, kuriuos engia ir valdo. Darbininkas tautininkų Lietuvoj yra tam, kad dirbtų, mokesnius moketų, kariuomenej tarnautu ir badą kęstų. Valdymo darbą atlieka tautininkai ir prie jų prisitaikę turtingesnieji gyventojų sluoksniai.

Tokiose sąlygose ir klausimas apie socialinį draudimą negali buti statomas kol yra dabartine nelygi, sauvales ir priespaudos tvarka. Taip darbininkai įvertina ir nesenai įvykusius ligonių kasų tarybų rinkimus.

Smetona 1928 m. gegužes 1 d. pakelte III-jo Seimo priimtą ir pradetą gyveniman vykinti ligonių kasų įstatymą. Smetona ateme ligonių kasoms valstybes įmokesnį ir tuo sunkią naštą užkrove ant sulinkusios darbininkų kupros. Dabartinė Smetonos valstybe prie ligonių kasų prisides tik su savo policija, kas jau pasirodė Kauno ligonių kasų tarybos pirmame posedy, kur vyr. darbo inspektorius Šostakas grąsino ligonių kasoms neužsiimti „politika". Žinome mes kas už Sostako nugaros stovi ir žinome kokios politikos jis bijo.

Tokios ligonių kasos, kokias jas padare Smetonos dekretas labai mažai teprisides prie darbininkų buvio pagerinimo. Aukšti mokesniai apsunkins ir taip skurdžiai gyvenančius darbininkus, o ligonių kasos turedamos maža lešų negales darbininkams ligoje teikti reikalingos pagalbos.

Tą suprasdami darbininkai ir ligonių kasų tarybų rinkimuose dalyvavo labai nenoriai. Kai kur viešpatavo toki apatija, jog nebuvo išstatyta net ne sąrašų nuo darbininkų. Patys rinkimai praejo nakties tylumoj. Nebuvo leista ne vieno susirinkimo. Kaune feltfebelis Musteikis savo prieteliams iš „kairiųjų" rėksnių leido vieną susirinkimą, o šie atsidekodami Musteikiui tame susirinkime nedave žodžio socialdemokratų kalbetojui. Kitose vietose jokių susirinkimų nebuvo.

Bet nors ir tokie apmirę rinkimai, jie visgi parode vieną labai svarbų dalyką. Butent, šie priespaudos ir sauvales režime atliktieji rinkimai parode, kad nežiurint viso spaudimo ir persekiojimo socialdemokratai yra gyvi ir darbininkų mases eina su jais. *Visuose rinkimuose socialdemokratai laimėjo.* Tas parodo kur link krypsta darbininkų siekimai ir duoda pagrindo tiketi, kad nebeilgai viešpataus Smetonos kumštis.

Įgyvendinimas demokratijos tai pirmutinis sios dienos reikalas. Atgavus darbininkams piliečių teises pasikeis ir ligonių kasos ir jos liks svarbiu įrankiu kovoje už geresnį gyvenimą ir aukštesnę kulturą.

Ligonių kasų tarybų rinkimai kiekvieną susipratusį darbininką gali ir tuo padžiuginti, kad fašistų prisiplakele federacija išspirta is valdžios yra galutinai isspirta ir iš darbininkų tarpo. Federacija jau nebekelsis.

J. Dauginis.

Baimės didelės akys.

Fašistine Lietuvos valdžia, turėdama savo rankose visas priemones, smurto ir prievartos keliu valdžioj laikytis ir savo užgaidas siekti, vis tik žingsnis po žingsnio eina prie bankroto.

Prasidejęs po 1926 m. gruodžio perversmo naikinimas nepatinkamų tiems patiltes didvyriams Lietuvos žmonių, nedave pageidaujamų rezultatų. Mat, karo lauko teismai, sušaudymai, kalejimai, koncentracijos stovyklos ir kitos „tautos vadams" laikyts valdžioj, priemonės, kovai su ideja yra perdaug silpni ginklai, nes vieno sušaudyto, arba numarinto kalėjime, vieton stoja dešimtys ir diena iš dienos Lietuvos priesfašistinis frontas stipreja, o fašistines „tautos vadų" pozicijos smunka, kaip tas pavasario sniegas šlifuojamos vejo.

Matyt, „tautos vadai" suprato, kad vien tik šaudymais ir marinimais kalejimuose, Lietuvos piliečių, ilgai biznio nevarysi. Todel, toji „tautos vadų" grupelė, kuri savo veikimu paneige teisetumo ir teisingumo principus, kuri visiškai neturi savo veikimui krasto žmonių pritarimo, kurie budami nuo pradžios iki galui avantiuristais siekiančiais, savo asmens gerbuvio, nusmukusiems savo popieriams gelbeti ir savo, pragaištingam Lietuvai, viešpatavimui prailginti emesi kitokių priemonių.

Pasilikdami galioj karo teismus ir kalejimus, emesi pliekti veiklesnius ir labiau pasižymejusius priesfašistinio kovos fronto atskirus asmenis. Kad tas darbas butų lengviau atlikti, visą Lietuvos priešfašistinį judejimą sutrauke į kruvą, įasmenino Plečkaičiui ir pradejo musti į vieną taška. Bet tos „tautos vadų" kombinacijos taip negudrios, kad kiekvienam ir nepolitikui labai krinta į akis. Pavyzdžiui pirmiausia jie sugalvojo ir apsaukė Plečkaitį žvalgybininku, nežiurint, kad patys laikosi valdžioje tik deka žvalgybai. Mat „tautos vadai" gerai žinodami, kad Lietuvos darbo žmones labai nekenčia žvalgybos, norejo sukelti neapykantą pries dr. Plečkaičio asmenį.

Kuomet tas numeris nepraejo, sugalvojo ir paskelbe visuomenei, kad Plečkaitis, o su juo ir visa s. d. emigracija parsidave lenkams ir su lenkų divizijomis tyko užgrobti Lietuvą. Tą savo „argumentą" pareme parodymais prisiųsto emigrantų tarpan, provokaciniais tikslais, žvalgybininko Majaus. Nepraejo ir tas numeris. Nes praslinko jau beveik metai, o žadetojo Lietuvos pagrobimo, kaip nėra, taip nera. Tuo budu, žvalgybos pinamos negudrios provokacijos viena po kitos

aiškeja, Lietuvoj priešfašistinis judėjimas kyla „tautos vadų“ baime auga. Negelbsti jau karo teismai, kalejimai, ne provokaciniai šmeižtai. Visi vartoti prieš s.-d. emigracija argumentai sudilo, nusivalkiojo. Reikia naujų. O iš kur juos imsi? Voldemaras paskyre žvalgybai 3 milijonus litų kompromitavimui s.-d. emigracijos. Tik dirbkite, girdi, vyručiai, iš Lietuvos žmonių, reikalui esant ir daugiau litų išspausime. Žvalgyba dirba. prakaituoja, bet nieko naujo sugalvoti nebegali: p. Staškevičiaus smegenys išdilo kaip sena nagine, gi darbas nepasisekė.

Ne kiek senai, žvalgyba sugalvojusi išpūtė pasauliui, kokio tai Petkevičiaus „parodymus“ apie sudarymą Vilniuje Lietuvai valdžios! Bet ant rytojaus susigriebe, kad perdaug durnai, sugalvotą sensaciją busią paleidę. Visa „byla“ užsibaige tuo, kad vyriausis žvalgybininkas Staškevičius gavo nuo Voldemaro papeikimą, o „pranešejas“ skubiai tapo išbildintas iš Lietuvos!

Šiomis dienomis žvalgyba vel sumane atsižymeti ir pasinaudojus vieno tulo Paulausko vardu, pavadino jį „dideliu veikeju“ ir užgiedojo savo seną giesmę.

Tą seną giesmę apie emigrantus, Lietuvos žvalgyba, laikas nuo laiko pakartodama, taip gerai ismoko, kad traukia užsimerkusi lyg tas ubagas sededamas prie varpininčios. Bet Lietuvos visuomene į tas žvalgybos ubagiškas giesmes nebekreipia domesio, nes tos giesmes visiems paaiškejo ir net įkirejo.

Vienok, kaip tai ne butų, iš šios visos žvalgybos sufabrikuotos emigrantų veikimo „istorijos“, darosi aišku, kad „tautos vadai“ apimti baimes ir jau praleido nebe vieną nemiego naktį. Tik musų supratimu visai be reikalo „tautos vadai“ sau pirštus kramto, kad visų nesusaudė, bereikalo žvalgyba keikia, kad ji nesaugojo ir nesulaike begančių iš tevynes, bereikalo lenkus plusta, kad jie emigrantų negaudo ir neišduoda.

Mes galime jus ponai „tautos vadai“ nuraminti. Jusų provokuojama ir kviečiama Lenkija nepuola ir tiek: miegokite sau ramiai! Mes esame tik maža dalis jusų kamuojamos Lietuvos liaudies. Todel laukite be baimes iki vieną gražų rytą toji liaudis sukilus jus iš miego pabudins. O tuomet pamatysime kurie buvom „tevynes išdavikai“: mes ar jus!

P. Titnagas

Stud. Vladas Pilotas.
gym. 1906 m.
Už platinimą laisvos spaudos 1927 m. 29/XII suimas Biržuose ir Lietuvos fašistniu „teismo“ nuteistas 15 metų katorgos kalejimo.

Darbo federacijos bankrotas.

Geros atminties krikščionys demokratai, savo viešpatavimo laikais buvo išpereję valdišką darbininkų sąjungą „darbo federaciją“. Krikščionių demokratų, kaip ir kiekvienos konservatyves grupes, tikslas buvo sutrukdyti darbininkų susipratimą, suskaldyti jų vienybę, nusilpninti kovojančios darbo klases jegas ir tuo budu atitolinti darbo žmonių įsigalejimą gyvenimo vadovavime.

Krikščionių demokratų čia nebuvo joks naujas išradimas, nes buv. Rusijos caras, išsigandęs darbininkų judejimo, jau daug ankščiau tokios rušies organizacijas praktikavo. Jo buvo įsakyta „ochrankai“ (žvalgy-

Studentija ir socialistinis judėjimas.

(Laiškai).

1. Apie žmones ir idejas.

Paskutiniais metais visiškai apmire musų krašto gyvenimas. Sekant jį, įsižiurint jo visas sociales funkcijas sunku pasakyti, kad mes gyvename nepriklausomu, tik ką svetimą jungą numetusios tautos gyvenimu. Ne. To pasakyti negalime. Negalime, nes pas mus visiškai nejaučiamas gyvo gevenimo pulsas. Priesingai. Apmirimas, apatija, nusmukimas, ištižimas lydi kiekvieną lietuvisko gyvenimo žingsnį. Paskutinių dviejų metų fašistinis teroras ant tiek sudemoralizavo gyventojus, kad jie šiandien į viską moja ranka, niekuo nesiinteresuoja. Žodžiu, dauguma gyvena supuvusiu idilišku, *ramiu* gyvenimu ir žiuri, kaip dieną praleidus. Toje nykioj aplinkumoj, primenančioj purviną išdžiuvusią balą, girdisi tik fašistinių reksnių balsai, kurie nelyginant katarinka, jau antri metai triliuoja vieną ir tą pačią nubuodžią melodiją: „Reikia kurti, statyti, bet negriauti ir nekritikuoti „tautos vadų“ ir jų politikos. Reikia pritarti jų politikai, prisidėti prie tautinio kurybinio darbo, ir buti paklusniais „tautos vadams“. Ir taip begalo, triliuoja fašistine katarinka sukama „tautos vadų“ vieną ir tą patį. Bet kur ir kokiose apystovose kurti? Ar galima kas nors dirbti remuose, kurios apibreže fasistiniai budeliai apstatydami šnipais kiekvieną pilietį ir *gyvą zmogų*, kuris dar nespejo suputi ir sulepšeti fašistinio režimo sąlygose? Atsakymas čia nereikalingas.

Kurybos darbui ir ypač kulturines kurybos darbui reikalingos atsakančios sąlygos. Mes tų sąlygų kaip ir neturejom. Ilgus metus buvom mindomi bajorijos, ilgus metus buvom raižomi cariškų žandarų ir veliau vokiškų okupantų bizunais. Ką nors dirbant, reikejo visą laiką slapstytis, dirbti slaptai, kad nesuputi kalejimuose ar tolimam Sibire. Prie tų išorinių lietuviškos liaudies priesų, visuomet prisidedavo ir vidujinai t. y. lietuviška *kunigija ir kleras*. Ant kiek visokie išoriniai priešai kankino liaudį ir iš jos išejusius musų krašto veikėjus istorijos begy *fiziniai*, — ant tiek musų kunigija naudojo savo įtaką, kad liaudį ir ypač musų krašto jaunimą migdyti dvasiniai ir daryti jį paklusniu Dievo ir caro vergu. Gi Dievas visuomet buvo įasmeninamas dvasiškyje.

Todel visai nenuostabu, kad tokiose apystovose augusi musų liaudis pasidare pasyvi ir konservatyvi.

bai), greta socialistinių darbininkų profesinių sąjungų, organizuoti „savas" ištikimas ciesoriui. Tačiau, tos žvalgybos agentų organizuojamos darbininkų sąjungos, caro Rusijoj neprigijo ir, nesulosę didesnio vaidmenio, išnyko. Kitaip ir buti negalejo, nes kiekviena organizacija neturinti tvirto pamato, neturinti idejų, butinai išnyksta.

Nykimo procesą mes aiškiai matom ir krikščionių demokratų išperoj „darbo federacijoj". Jau buvusiuose seimuose federantų atstovų skaičiaus nusvyrimas žemyn, buvo ženklu, kad toji organizacija, kaip ir kiekvienas niekam nereikalingas padaras, eina prie nuliaus. O šiuo laiku, rinkimai ilgonių kasų tarybų, tą federantų nykimą riškiai patvirtino. Štai Kaune, iš 20 tarybos narių, federantams teko 2 vietos; kituose miestuose — nieko!

Pakol krikščionys demokratai buvo valdžioj federantų lyderius penejo, o darbininkus viliojo įvairiais pažadais, dar šiaip taip laikesi. Bet valdiškai ganyklai užsidarius ir perejus ant nuosavo nurudavusio samanyno, Ambrozaitis spruko į užsienį sotesnes duonos ieskoti. Jočys, netekęs atramos taško, pradejo slinkti žemyn. To neginčijamo federantų bankroto faktą labai gražiai charakterizuoja vienas is Jočiaus pagamintų priešrinkiminiu atsišaukimų. Ten, apart kitako, sakokoma:

„Socialistų profesines sąjungos niekur ir niekuomet tikrai negina darbininkų reikalus. 1919—1921 m. socialistai įvele darbininkus į streikus ir sukiso į kalėjimus 1925—1926 m. profesinių sąjungų vadai Kairys, Plečkaitis, Paplauskas, Galinis, Epšteinas ir kiti paemę šalies valdžią į savo rankas, dave darbininkams valią sukelti butvarkę. Štai visas socialistų profesinių sąjugų darbas, visi jų nuopelnai! — šaukia Jočys, ir toliau sako: — Bet didžiausis jų nuopelnas, kad iš jų priežasties Seimas buvo isvaikytas ir dabar darbo žmonem be Seimo pagalbos sunku savo reikalus apginti. Tai Galinio, Epšteino ir kitų profesinių sąjungų peršamų žmonių nuopelnas, kad likę be Seimo priežiuros darbdaviai drįsta atimti is darbininkų tai, ką „darbo federacija" buvo iškovojusi ir net toliau graso uždarbį sumažinti".

Po sitokios Jočio šnektos mes manem, kad Lietuvos darbininkai rinks į ligonių kasų tarybas vien tik federantus. Bet išejo kitaip. Lietuvos darbininkai sugavo p. Jočį, tiesiai pasakius—sugavo bemeluojanti ir todel federantų nerinko. Mat darbininkai labai gerai atsimena, kad 1926 m. pabaigoj, federantai—Ambrozaitis, Jočys ir kiti, aktingai padejo fasistukams padaryti perversmą ir po perversmo bučiavosi su Smetona ir Plechavičiumi, o „Darbininkas" tai smurtininkų kampanijos garbei rojaus giesmes giedojo. Lietuvos darbininkams gerai pamenami ir 1919—1921 m., nes ir tais laikais darbininkai nukentejo ne nuo socialistų, bet nuo kruvinojo Smetonos, o veliau nuo „krikščioniskonios" valdžios.

Kai jau organizacijoj belieka vienintele jos gyvybes dvasia melas, tai visiems aišku, kad tokios organizacijos dienos suskaitytos.

Socialistas.

Lenkijos darbininkų judėjimas.

Į kongresą.

Kaip minejome („Pirmyn" 19 Nr.) Lenkijos Socialistai (PPS) į savo XXI kongresą pakviete ir Lietuvos Socialdemokratų Užsienio Organizaciją, kurią atstovanti teko man. Nuo pat atsiradimo Lenkijoj Lietuvos politines emigracijos Lenkijos Socialistai su visu nuoširdumu rupinasi lengvinti emigrantų likimą remdami moraliai ir materialiai. Taigi gavęs progos buti musų draugų kongrese su džiaugsmu ten skubejau.

Varšuvoj.

Važiuodamas iš Vilniaus į Sosnoviec'ą vienai dienai sustojau Varšuvoj. Varsuva yra didelis gražus miestas, turintis, bene milijoną du simtus tukstančių gyventojų. Yra gražių muro namų, paminklų ir didelių sodnų (parkų). Svarbesnes gatves asfaltuotos.

Nors Varšuva ir neturi dideles pramones, bet darbininkų judejimas ir jų organizacijos stiprios. Kiekvienos darbo šakos darbininkai ir tarnautojai susiorganizavę į klasines profesines sąjungas, su kuriomis skaitosi ir valdžia ir darbdaviai. Pavyzdžiui, pereitais metais susisiekimo ministerija ruošė kokį tai įstatymą liečiantį gelžkeliečius ir sulig jau nusistovejusia tvarka neatsiklause nuomones gelžkeliečių prof. sąjungos. Įvyko aštrių nesusipratimų tarp ministerijos ir gelžkeliečių atstovų. Ministerija nusileido. Arba šiais metais, vienas saldainių fabrikas atsisakė sudaryti su darbinin-

---

O su ja kartu ir musų kraštas kulturiniai atsilikęs šimtmečiais nuo kulturingų, kaimyninių tautų. Deka tokių sąlygų jame reakcija ir klerikalizmas susisuko tvirčiausius lizdus jau prieš karą. Karas ir vokiečių okupacija dar labiau sustiprino tuos reakcijos ramščius, sudemoralizuodama musų liaudį.

Po karo ir visos eiles revoliucijų, atsidengia naujas istorijos lapas visam pasauly, kartu ir Lietuvoj. Lietuva tampa nepriklausoma valstybe. Bet šlykščiai ir begediskai meluoja dabartiniai „tautos vadai", lyg jie tą nepriklausomybę musų kraštui iškovoję. Toks aiškinimas nepriklausomos Lietuvos atsiradimo yra *sąmoningas* stambių istorinių faktų kraipymas.

Nepriklausomos Lietuvos gimdytojais yra didžioji Rusijos ir Vokietijos revoliucija. Tu dviejų stambių istorinių faktorių deka atsirado Europos žemelapy nepriklausoma Lietuva. Tu dviejų istorinių faktorių deka Lietuva tapo pakrikštyta Respublika, bet ne monarchija. Juk jeigu Vokietijos darbininkija nebutų sutriuškinusi Vokiečių monarchijos, visai galimas daiktas, kad musų mužikiškoj Lietuvoj karaliautų Urachas, kurį Smetona, Voldemaras ir kompanija buvo išrinkę musų krašto karaliumi.

Vadinas, ačiu dviejų krastų revoliuciniam proletariatui, pakelusiam kovą prieš savo krašto tyronus, musų tauta tapo įstumta naujan gyveniman. Įstumta: *sumindžiota, savargusi, sunaikinta materialiai ir moraliai, atsilikusi ir nekulturinga.* Nors kartu su tomis revoliucinemis audromis musų ubagiskon Lietuvon buvo atužę ir revoliucines laisves idejos, bet deka pasyvios ir apolitiškos musų krašto liaudies jos nebuvo visoj pilnumoj realizuotos gyvenime. Tiesa, pradžioj buvo sukrutusi ir musų krašto liaudis, bet vidujine reakcija greit tam padare galą ir išnaudojusi patogesnius momentus atsisėdo liaudžiai ant sprando, pavergdama ja teroro pagalba. Greit po to iškele galvas visi juodosios reakcijos gaivalai, kurie audrų metu buvo visiškai sulindę į žemę. Dabar jie emesi taip vadinamo „kurybos" darbo. Pradejo „kurti" lietuvišką respubliką, bet kure ją sau. Plačioji liaudis buvo visiškai atstumta nuo to darbo ir paversta slykščiausios spekuliacijos objektu. Po keletos tokios „kurybos" metų, pasirode kad Nepriklausomoj Lietuvoj liaudis tapo nustumta dar į apverktinesnę padetį negu, kad ji buvo prieš karą. Ja niekas nesirupina ir niekam neatejo galvon, kad padeti jai išbristi iš vargo ir skurdo, kad sudaryti tokias politines sąlygas kuriose liaudis galetų kulturėti, sąmoneti ir tapus savo krašto pilnateisiu

kais kolektyvę sutartį ir pripažinti prof. sąjungos atstovus. Paskelbtas visame krašte boikotas tosios fabrikos išdirbinių aplaužė fabrikantams ragus – nusileido.

Daugelis darbininkų ir tarnautojų organizacijų turi nuosavus namus. Pažymetinas Varsuvoj gelžkeliečių prof. sąjungos 5 aukštų namas baigtas statyti pereitais metais Kainuoja apie 150 tukstančių dolierių (pusantro milijono litų). Name yra įvairios sales susirinkimams, sale teatro su 800 vietų, puikiai įrengta valgykla restoranos, viesbutis, pirtis ir įvairus butai ir kambariai, kuriuose telpa profesinių sąjungų, kulturinių ir partinių (socialistų) organizacijų įstaigos.

Pasinaudojęs proga (tą dieną buvo pirmas po vasaros atostogų Lenkijos Seimo posedis) aplankiau Seimo rumus. Rumai naujai atremontuoti. Kaip savo išorinę išvaizda ir ypač gi puikiu vidaus įrengimu—yra įspudingi. Graži apvala posedžtu sale, erdvios sales pasivaikščiojimui, seimo frakcijų. Tuose pat rumuose su visais patogumsis Seimo atstovams butai-viešbutis. Tą dieną finansų ministeris dare Seimui pranešimą apie valstybes biudžeta.

Kelione toliau.

Iš Varšuvos į Sosnovcą (ten posedžiavo kongresas) reikia važiuoti gelžk. dar apie 7 val. Gaila, kad prisejo važiuoti naktį, tai netcko pamatyti apylinkių. Mačiau (ryte) tik apylinkes Sosnoviec'o ir Dombrova Gurnića. Ten, per vagono langą kaip siekia akis matesi aplink ištisas fabrikų kaminų miskas. Tiršti, juodi dumai laiko apgaubę visą tą apylinkę. Susidaro įspudis lyg tai yra koks vienas milžiniškas fabrikas. Pasakojo, kad čionais prieš kelioliką metų buvo vien tik kaimai, kurie, tiesa ir dabvr dar nera išnykę su savo mažom trobelem apgyventom jau ne ukininkų, bet proletarų-darbininkų, o kai kur, greta fabrikos murų, dar žaliuoja rugiai paseti. Bet žemes turtai (anglys) ir kapitalas daro savo, proletarizuoja valstiečių mases. Gyvas pavyzdys Markso mokslinių isvedžiojimų.

Kongresas.

Kongreso posėdžiai paskirti 1-4 XI.28 m. Sosnoviec'uje, bet prieš atidarant kongresą įvyko iškilmingas atidarymas Dombrovoj-Gurničoj darbininkų namo į kurį buvome užkviesti visi atstovai. Atidarymas įvyko labai iškilmingai. Dainavo darbininkų chorai grieže orkestras, sakyta daug prakalbų. Dalyvavo apie 1000 darbin. su keliasdešimt savo raudonų veliavų. Gilus pasitenkinimas ir džiaugsmo ašaros matesi pas darbininkus. Ištiesų yra kuo džiaugtis. Per 7 metus sunkaus darbo, pasišventimo is darbininkų skatikų išaugo tokie puikus rumai. Namas yra lyg tycia tik per gatvę pries fabrikantų sąjungos namus, bet savo išvaizda atrodo daug puikesnis. Yra visokie įrengimai kaip ir Varšuvoj gelžkeliečių name Kainavo apie 100.000 dol (milijoną litų).

Po trumpai pertraukai atidaromas kongresas. Partinės milicijos komendantas vietinės (PPS) atiduoda raportą partijos CK. generaliniam sekretoriui pažymedamas, kad jo žiniojo yra 250 milicionierių. CK. partinę vėliavą perduoda saugoti milicijai, kurią vyr. milicininkas prima atsiklaupęs. Dainuojama „raudonoji veliava" (czerwony sztandar) orkestras griežia internacionalą. Sutiktas didžiausiomis ovacijomis kongresą sveikina drg. F. Adleris, Socialistinio Darbininkų Internacionalo sekretorius. Po jo Čekoslovakijos s.-d. atstovas, Latvijos s.-d. atstovas drg. Ulpe ir pagaliau ateina eile Lietuvos Socialdemokratų Užsienio org. atstovui. Su dideliu širdies skausmu ejau į tribuną. Akimirksny padarytas sulyginimas tarp užsienio darbininkų pasiektų teisių ir, taip labai skirtingos, padeties nelaimingų Lietuvos darbo žmonių, verte giliai liudeti Pažvelgus į salę skaitau kongreso dalyvių veiduose širdingą užuojanta mums, Lietuvos darbininkams, Lietuvos liaudžiai. Pasakojau apie Lietuvos žmonių nelaimes, apie sunaikinimą darbininkų organizacijų, žverišką kankinimą kovotojų už demokratinę tvarką, ir ginkluotą kovą, kurią veda liaudis su smetoninių niekšų gauja. Suprato ir pritare musų kovai. Taip darbo pasaulis yra kovojančios Lietuvos liaudies puseje. Dar buvo keliolika pasveikinimų žodžiu ir rastu.

Po to ejo praneš mai Centro Komiteto, seimo frakcijos (klub) ir atskiri referetai.

Kongresas tęsesi 4 dienas. Kongreso uždavinys buvo sustiprinti partiją viduje, isplesti josios veikimą kaime, išrišti klausimą del santykių su dabartine valdžia ir kai kuriuos socialinius (draudimas senatveje, žemes reformos klausimas) klausimus. Atskilimas nuo partijos Varšuvos organizacijos su Seimo atstovu Javorovskiu prišaky kongrese sukele karštų debatų. Iš atstovų pranešimų paaiškejo, kad didelio skilimo partijoje nėra, tas paliete tik Varšuvos organizaciją. Nusistatyta pasilikti ir toliau opozicijoje dabartinei val-

---

šeimininku stumti musų visą kraštą pažangos ir kulturos keliais. Tos pažangos ir kulturos keliais, kuriais ji del susidariusių istorinių sąlygų negalejo eiti ir buvo atskirta kinų siena nuo viso kulturingo pasaulio. Atgavus nepriklausomybę rodesi, kad pagaliau ta kinų siena bus sugriauta ir kad lietuviškuose dirvonuose prasides gyvas pažangos ir kulturos darbas traukiantis musų kraštą iš to barbarizmo, tamsumo, kuriame esame paskendę iki ausų. Bet kaip aukščiau minejome, musų krasto gyvenimas nuejo visai priešingais keliais. Keliais, stumiančiais jį dar didesnin išlepšejiman ir ištižiman.

Jei anksčiau dar žibteledavo viena kita vilties žvaigždė, pranašaujanti šviesesnį rytojų — tai fašistinis gruodžio perversmas padare ir tam galą. Susispietę tamsiausios juodašimtiškos reakcijos gaivalai pratę misti svetimu darbu ir prakaitu — atvirai iškišo savo kruvinus nasrus ir pradejo be jokio pasigailejimo naikinti visas blaivesnio musų gyvenimo atžalas. Dveji metai kruvinos fašistines-klerikalines reakcijos piuties, aiškiai rodo prie ko priejo musų krašto vidujinis gyvenimas. Jame kas dien darosi troskiau, kiekvienam blaivesniam piliečiui. Jis apmire ir virto kapais, dvokiančiais puvėsiais, bet ne gyvu gevenimu. Kitais žodžiais tariant, jis virto ta, pradžioj spraipsnio mineta bala, kurioj girdisi fašistinių diktatorių sukamos katarinkos monotoninis balsas, raginantis prie „kurybos" darbo.

Akyvaizdoj tokios padeties turi duoti sau atskaitomybę liaudis ir ypač besimokinantis jaunimas, kuris augo ir brendo varge paskendusiose bakužese. Ta visuomenės dalis negali sau *ramiai* klausyti fašistines katarinkos triliavimu ir ramiai žiureti į tai, kas vyksta musų kraste. Ta sveikos visuomenes dalis *privalo* apsidairyti aplink ir pasižiureti kur einama? Kokiais keliais slenka musų krasto socialinis gyvenimas? Ar galima kęsti tą supuvusią idilija, kurioj liepiama „kurti", „statyti", o kartu tyčiojamasi iš tų kurie ištiesų norėtų dirbti, kurie noretų žadinti liaudį iš miego.

Ypatingai šių eilučių autorius, kreipiasi į lietuvišką studentiją, kad ji atkreiptų demesį į šiuos socialinio gyvenimo klausimus, kurie nors šiandien del politinio gyvenimo sąlygų ir nera aktualiais, bet kurie *privalo* buti aktualiais musų krašte. Nes nuo tų klausimų pozityvaus išsprendimo priklauso ir musų liaudies sviesesne ateitis.

Keli žodžiai del vadinamos „kurybos" apie kurią trilena fašistinė katarinka. Istorijos faktai mums sako

džiai, eiti prie naujų užkariavimų socialinej srity ir neleisti naikinti to kas iškovota. Iš gana didelio atstovų skaičiaus (280) negirdejau nei vieno kokio nors issišokimo. Su visu rimtumu svarstyta įvairus klausimai. Atstovų tarpe matėsi senų partinių veikejų dalyvavusių kovose su monarchijomis. PPS turi gražią, garbingą praeitį. Kovose su carizmu visam pasauly pagarseje PPS „bojuvkos" (kovos buriai) bombomis ir kulkomis daug išnaikinę caro šunbernių: žvalgybininkų, žandarų ir jų viršininkų. Nepriklausomoj Lenkijoj PPS yra legali Socialistine Partija ir turi didelę įtaka visam darbininkų judejimui, o taipgi valstybes gyvenimui. Giliai įsitikinau, kad Lenkijos darbininkų klase yra gerai organizuota ir turi didelę jegą.

Šiek tiek statiskos žinių.

PPS turi 41 tukstanti narių, jų tarpe moterų apie 3 tukstančiai. Leidžia 4 dienraščius, 14 savaitraščių. Šiais metais rinkimuose į seimą PPS gavo pusantro milijono balsų (1922 m. 900 tukstančių balsų) ir 65 atstovus seime (1922 m.—41) is 444 visų seimo atstovų. Jaunimas organizuojasi į taip vadinama Darbininkų Universiteto Draugiją (Towarzystwo Uniwersytetu Robotniczego) ir priskaito apie 10 tukstančių narių. Taip pat turi daug sporto organizacijų. Partiniam darbui tarp moterų yra sudarytas prie CK moterų komitetas, kuris turi savo organą „Głos Kobiet" (Moterų Balsas), leidžia įvairias brošiuras, ruošia paskaitas. Organizuotų į partiją moterų yra apie 3500. Didžiausios profesines sąjungos yra įtakoje PPS. Žemes Ūkio Darbininkų prof. sąjunga turi narių 74 tukstančius. Leidžia savo laikrasti „Chłopska Prawda" (Valstiečių Tiesa), kurio tiražas siekia į 50 tukst. ekzemp. Gelžkeliečių prof. s-ga turi 75 tukst. narių, Kasyklų darb. prof. s-ga —18 tukst. narių, Metalo Pramones Darb.— 14 tukst., Audimo Pramones — 18 tukstančių, Odos Pramones—10 tukst., Siuvejų—15 tukst. ir kit. Prof. s-gų piniginė apyvarta per 1927 metus siekią virš milijono zlotų (1 dol. — 8,86 zł.). Stipresnes prof. s-gos (gelžk.) turi nuosavius namus centruose ir provincijoje. Pramoneje ir žemes ūky (dvaruose folvark) didžiumoje sudarytos kolektyves sutartys, kurių vykdymą prižiuro prof. sąjungų atstovai.

Krokuva

Nuo Sosnovco iki Krokuvos yra arti (2 val. gelž. važiuoti), taigi susitaręs su Latvijos s.-d. atstovu drg. Ulpe nuvykome apžiureti garsios Krokuvos. Ten pasitiko mus drg. Ancevičius (buv. „Pirmyn" redaktorius dabar studijuoja Krokuvos Universitete) su grupe Universiteto studentų socialistų. Pasinaudoję jų širdingais patarimais ir draugiška pagalba aplankeme ir apžiurejome žymiausias istorines vietas ir paminklus. Buvome ant supilto, garsaus sukilimo vadui Kosciuškai, kalno. Aplaukeme garsiąją senoves karališkąją pilį Wawel. Mateme ten įvairių senoves brangenybių, rinkinius istorinių ginklų, karalių karstus ir, sulig tvirtinimo musų bažnytinio palydovo, kokių tai šventujų (nebeatmenu jų vardų) relikvijas ir net .. vinį kurią Kristus buvo prikaltas prie kryžiaus. Žiurejome viską, ką tik rode, nors manę, kaipo socialistą, visokie šventieji ir ne taip jau įdomavo. Įspudingas yra paminklas pastatytas Žalgirio (Grunvaldo) mušiui paminėti. Liaudies muzejuje stebejome retą kurinį garsaus lenkų dailinko Mateikos, atvaizduojanti Krokuvos rinkoje priesaiką kryžiuočių mistro lenkų karaliui; musį Kosciuškos su maskoliais ties Raclavicais ir kit. Gal navatna bus kuomet pasakysiu, kad Krokuva atrodo labai... lietuviškai. Ant kiekvieno žengsnio (Wawel'y, bažnyčiose, ant Universyteto ir net muzejuje ant remų paveikslų) matosi Lietuvos valstybinis ženklas—vytis.

Sekmadieny lapkričio 4 d. įvyko didelė manifestacija paminejimui žiuvusių 1923 m. darbininkų ir kareivių valdžios išprovokuotame ginkluotame susiremime del gelžkeliečių streiko. Nesutikdami su tuomet buvusios reakcines valdžios pastangomis sumilitarizuoti gelžkelius, gelžkeliečiai paskelbė streiką. Valdžia pavartojo jega. Darbininkai pasipriešino, paeme į savo rankas kai kuriuos miestus, nuginklavo kariuomę ir policiją. Susiremimuose žuvo Krokuvoj 16 darbininkų du studentai, trys karininkai ir 11 kareivių, Tarnave 7 darbininkai, Boryslave 3 darb. Valdžia išsigando ir atsisake nuo savo sumanymų. Visas bylas del siu susiremimų numarino. Kiekvieni metai lapkričio menesy tukstančiai Krokuvos darbininkų su raudonom veliavom ir savo orkestrais eina ant žuvusių kapų atiduodami jiems garbę.

Darbininkų judejimas Krokuvoj yra stiprus. Partija (PPS) turi nuosavius didelius namus, turtinga bi-

---

kad pirm nego ką nors naujo sukurti ir pastumti gyvenimą į naujas vežes bei atidengti prieš visą kraštą naujus horizontus ir t.t. — reikia visų pirma radikales kritikos mintimi sugriauti seną santvarką, senas atgyvenusias pažiuras į gyvenimą ir senus barbariškus papročius, kurie varžo žmones. Kad visą tą supuvusią tvarką sugriauti, reikia ją netik gerai pažinti, bet stipriai atjausti ir paskui neapkęsti. Naujos kurybos mintis, nauji idealai gimsta kuribiniuose protuose kaipo *priešginybe seno ir atgyvento*. Tų visų naujų idejų pozityviniai bruožai, jų organizacija, pradžioje paprastai reiškiasi migluotai, utopiniai ir dargi juokingai. Bet veliau pats gyvenimas visa tai pastato pries žmones ryškiai ir aiskiai, kad belieka tas idejos realizuoti.

Ar negriovejais seno ir supuvusio buvo tokie stiprus protai, neapkenčiami „kurejų", kaip Baironas, Heine ir ypač Niče? Ar ne griovejais neapkenčiamais įvairaus plauko „kurejų" buvo visa eile žymių socialistines minties skelbejų Vakarų Europoj ir ypač Rusijoj, kur kiekvienas žymesnis rašytojas buvo sekamas policijos, tremiamas Sibiran ir sodinamas kalejiman? Pagaliau ar ne griovejais neapkenčiamais musų „kurejų" klerikalų buvo Vincas Kudirka ir Lietuvos Socialdemokratija, prieš kurią piestu stoja „kurejai" kunigai už tai, kad ji 1896 m. buvo iškelusi Lietuvos nepriklausomybes obalsį ir ypač už tai, kad 1905 m. raginio musų krašto liaudį stvertis už ginklų ir vyti lauk is savo krašto carišką žandarmeriją? Juk prieš tokius socialdemokratijos žingsnius anais laikais tokie pralotai „kurejai" kaip kun. Antanavičius, Dambrauskas-Jakstas, Olšauskas ir kiti leido enciklikas, ir viešai iš sakyklų įtikinėjo žmones, kad caras yra Dievo pasiuntinis žemej ir, kad jo reikia klausyti!

Niekas neužginčys, kad žymesnes kurybinės asmenybes ir pažangesnes visuomenes organizacijos yra visuomet *griovėjais*, griovėjais tų, kurie stovi skersai kelio žmonijos pažangai. Kuryba gi, pilnoje to žodžio prasmej, yra jau dalyku ir uždaviniu samoningų masių sujudintų revoliucinemis mintimis, kolektyves žmonijos tekmes. Todel visų pirma stengkimes sugriauti visokį blogumą, o jau kuryba pati savaime gims.

Žmones nuo amžių vergiškai priprato matyti grožį ramybeje—ramybėj „majestotiškoj", ramybej „karališkoj", ramybej „aristokratiškoj" ar „diktatoriškoj". Tokios estetiškos pažiuros į gyvenimą yra analogingos indo-kinų juodų dantų estetikai.

Ramybę (kaip ir juodus dantis Indijoj Kinuose)

biblioteką, spaustuvę. Kiekviena profesine sąjunga turi savo orkestra. Vinintelis siemfonijos orkestras Krokuvoj yra darbininkų. Darbininkų organizacijos veikia jau keiesdešimts metų, klasinis susipratimas stovi aukštai.

Tai tiek įspudžių ir žinių gavau keliandamas po Lenkiją.

Juozas Paplauskas.

Iš Lietuvos fašistų veikimo.

Sių laikų prajovai.

I.

Kas yra Lietuva?

„Į Lietuvą sugrįžau — Lietuvos neberadau"! — skaudžiai atsiduso ir apsiverke velione Žemaite, sugrįžusi anais metais is Amerikos.

Gaila buvo rasytojos — senutes ašarų, bet sunku buvo ją nuraminti, sunku buvo tuo laiku, senutę įtikinti, kad Lietuva yra: negi paimsi Lietuvą ir atvedęs negi parodysi! Tai buvo kiti laikai ir kitoks žmonių supratimas apie Lietuvą. Tada kiekvienas žinojo, kad Lietuva tai 60 tukstančių kv. kilometrų žemes kamuolio lopas apgyventas 2,5 milijono piliečių. Dabar jau kas kita. Dabar, ne tik Žemaitei galima butu parodyti Lietuvą, bet net visas pasaulis žino ir gali pamatyti kas yra Lietuva, nes ji dabar susideda is trijų garsių asabų: Voldemaro, Smetonos, Plechavičiaus! Jei kas abejojate, įrodysime dokumentais.

Fašistinis „L. Aidas" 218 n. raso: „Plečkaicio šulo Juozo Kedžio byla, kurioje jis kaltinamas ruosimu ginkluoto sukilimo Alytuje, baigus įžengiamąjį tardymą, šiomis dienomis yra įstojusi į kariuomenes teismo prokuraturą. J. Kedžio byla, kurioje jis kaltinamas už veikimą prieš *Lietuvą* anapus demarklinijos, tardoma Kauno apygardos teismo ypatingai svarbioms byloms tardytojo".

Mums yra žinoma, kad J. Kedys, budamas Vilniaus krašte veike ne prieš Lietuvą, bet prieš *Voldemarą, Smetoną, Plechavičių*. O jeigu fašistinis „L. Aidas" tvirtina, kad Kedys veike prieš Lietuvą, tai savaimi turi buti kiekvienam aišku, kad suminetoje latrų traiceje sutalpinta yra Lietuvos savoka. Dabar vadinasi Lietuva: Voldemaras, Smetona, Plechavičius.

II.

Didis nusikaltimas prieš Lietuvą.

Kadangi visa Lietuvos valstybe sutalpinta į tas tris asabas, tai ir nusikaltimų prieš Lietuvą netruksta.

Šiomis dienomis, kaip praneša užsienio spauda, buvo toks atsitikimas.

Pas Voldemarą atsilanke Anglijos pasiuntinys. Po neilgo pasikalbejimo, radosi reikalas eiti abiem pas „tautos vadą" Smetoną. Apsigraibė Voldemaras gi ziuri, kad cilinderio nebera! Apverte, iskrate visą užsienių reikalų ministeriją, o cilinderis tarytum kiaurai žemę nusmego! Ir kaip ant nelaimes, mažo Voldemaro galva didžiausi visoj Liatuvoj — kito cilinderio nepritaikysi. Negirdetas skandalas! Pas „tautos vadą" reikia eiti be cilinderio! Išjudino visą žvalgybą ir įsake sugauti „priešvalstybinį" nusikaltelį. Neilgai trukus žvalgyba pagavo vagišių su visu cilinderiu Kaune ant „tolkučkes" bepardavinejanti.

Cilinderis tapo grąžintas Voldemarui, gi „priešvalstybinis„ nusikaltelis perduotas vyriausiam prokurorui, kuris tą patupde porai menesių į kalejimą.

Dabar, Voldemaras nesioja cilinderį rastą ant „tolkuckes", vagis džiaugiasi kalejime, gavęs tik du menesiu, o vyriausis prokuroras areba del savo kailio ir laukia iš Voldemaro „vilko bilieto", už pražiopsojimą pritaikyti tam vagišiui ypatingųjų valstybes apsaugos įstatų 14 paragr. 1 p. ir Baudž. Statuto papild. ir pakeit. visų paragrafų, kaipo „priešvalstybiniam" nusikalteliui!

III.

Dar du „tevynes išdavikai".

Visų šventų proga lapkričio m. 1 d., gautosios algos intencijai, Šiaulių stoties III klases bufete ejo nepaprastos rungtynes Du įsismaginę jauni valdininkai, kits kitą pralenkdami, žegnojo jau po trečią „kleboniška". Užsikandę pamidorais, užsisake po ketvirtą. Bet vienas iš valdininkų, jau gerokai įkaitęs, budamas linksmioj nuotaikoj ir matomai noredamas prajuokinti susirinkusią publiką, bufeto panelei riktelejo: — O dabar man duokite „smetonišką"!—

ture žmenes privilegiruoti, turciai prisiplešę žmonių gero ir visokio plauko sukčiai bei parazitai.

Ramiai lošia milionierius kortas, nes tai, ką galetų pralosti yra menkniekis prieš juo turnims turtus, kuriuose nera jo prakaito lašo, bet kurie jam sukrauti svetimu darbu ir kruvinu prakaitu.

Ramiai polemizuoja literatas-prostitutas gerai apmokamas, neturintis jokių įsitikinimų ir idealų.

Ramiai kovoja policijos agentas su politiniu kalinių apkaustytų retežiais.

Ramiai atmeta valstybes „gynejas" reikalaujantis mirties bausmes nuteistajam, karštus žodžius advokato-gynėjo.

Ramiai, pagaliau skaito budelis Smetona ar Voldemaras laikraščių kronikas rasančias apie įvykdytas mirties bausmes, apie savižudybes ir t.t.

Bet kuomet vidujiniai, sveiki žmogaus jausmai ir protas žengia kovon su visais aukščiau minetais išoriniais, žveriškais gyvenimo reiškiniais, kuomet švaresnių žmonių grupe ar organizacija išeina kovon su ta privilegiruota „ristokratiska". ir savoi esmej *gyvuliška* ramių parazitų saika, kad kruvina pergale patraukti žmoniją prie ko nors kilnesnio ir aukštesnio — tuomet ramybę privalo pakeisti entuziazmas, užsidegimas ir pasiutimas. Negali buti tuomet vietos mirusiai estetikai. Ją turi pakeisti gyva, dinamiška furijos estetika. *Tadel negalime buti ramus kaip gyvuliai vedami į skerdyklą, bet bukime žmonemis.*

Jau ir taip ilgai mes buvome ramiais gyvuliais ir istorijos begy davem save plakti ir stumdyti visokiems pasturlakoms. Dabar po dešimts metų taip vadinamo ramaus ir „nepriklausomo" gyvenimo vel tapome banda plakama ir mindoma savo „brolių" „tautos vadų" ir šnipų. Galų gale laikas sudaužyti tą užburtą barbariškumo ir kvailumo ratą, kuriame ramiai sukasi musų krašto gyvenimas vis stovedamas vietoj.

Jus, 5.000 studentų, savo daugumoj vargo ir skurdo auginti ir šiandien varge ir skurde esą, negi galite ramiai žiurėti į tą biedną ir apsverktiną musų krašto padetį, kurioj jis atsidure po fasistinio gruodžio perversmo? Pagalvokit tik!

Jei jūs pagalvoję, perleisite visus musų lietuviško gyvenimo reiškinius, per objektingos kritiskos minties kostuvį, jūs negalesite savo daugumoj likti *ramus kaip avineliai*, bet pasidarysite *ugningi kaip žmones* ieškantieji išeities iš to užburto barbariško rato, kuriame jau antri metai sukasi musų gyvenimas.

P. Meteoras.

Bet vargšas valdininkelis „smetoniškos“ išgerti nebesuspejo, nes pasipainiojęs žvalgybininkas Smulkevičius tą drąsolį nugabeno į belangę. Antrajam kamaradui pasiseke pasprukti ir šiomis dienomis jau atsidure Prusuose.

Dabar, kaip praneša laikraščiai, suimtojo valdininko įžengiamasis tardymas užbaigtas ir byla perduota vyriausiam karo teismo rakaliui Engleriui. Pabegusiojo valdininko byla išjungta.

Abu jie kaltinami tuo, kad išanksto apgalvoję ir susitarę. Šiaulių stoties bufete, bendrai veikdami kaipo „tevynes išdavikai“ kesinosi išgerti „smetonišką“. Tie nusikaltimai įmatyti Baudž. Statuto 51 str., papild. ir pakeitimo visuose straipsniuose ir ypating. valstybes apsaugos įstatuose. *Alfa.*

Kaip ruošiamos iškilmės.

Baisiogala Šių metų spalių m. 14 d. Baisiogaloj buvo iškilmes pasventinimo paminklo žuvusiems kariams. Spalių m. per visą 13 dieną ir per naktį, žvalgyba su ištikimais savo bernais nuodugniai apuoste, apčiupinejo visą Baisiogalos apylinkę, bet įtariamo nieko nerado. Į iškilmes atvyko 2-ro Artilerijos pulko vienas burys, su dviem armotom ir 15 raitų žvalgų. Iš Dotnavos Ž. U. Akademijos pribuvo šaulių studentų burys iš 20 žm. ginkluotų šautuvais; prie jų prisidejo ir Bainiogalos šauliai. Geležinkelio stotis per visą naktį buvo puošiama, vadovaujant ištikimiems fasistams Baisiogalos stoties V-kui Garbaliauskui ir kelio meistrui Jakobui. Darbininkai buvo varu verčiami dirbti, o nenorintiems tapo pasiulyta tarnystę atimti. Spalių 14 d. is ryto į stotį pribuvo burys žvalgybininkų persirengusiu paprastais darbininkais, kurie užsirekomendavo „draugais“.

Prieš ateisiant traukiniui išejo pasitiktų vietinis dvarininkas Komaras, majoras Šarauskas ir daugiau karininkų. Šauliai ir žvalgybos dalis užeme perone garbes sargybos vietas, o darbininkus nustume į šalį. Antroj pusej stoties išsirikiavo raitieji kareiviai ir dalis žvalgybininkų. 10 val. 20 m. pribuvo traukinys, lydimas žvalgybos ir geležinkelio administracijos. Iš traukinio išlipusius Voldemarą, Šakenį, Sidzikauską ir kitus iškilmingai pasitiko fasistukų burys nusimdami „ponams“ kepures. Proletarų ir ukininkų tarpe nematyt buvo tokių, kurie prieš tas mažas „jų didenybes“ butų stoveję be kepurių. Antroj pusej stoties paruošta buvo Komaro 3 poros arklių pakinkytų ir 4 automobiliai, važiavimui į miestelį. Pries važiuosiant, raitoji žvalgų komanda persiskyre į dvi dali ir vieni iš prišakio, kiti iš užpakalio nulydejo ponus į miestelį. Ten juos pasitiko 8-to p. pulko orkestras į burys policijos, surinktos iš viso Kedainių apskrities. Užeję į klebonija ir išmetę po „klebonišką“ suejo visi į bažnyčia. Privilliojimui žmonių bažnyčioj visą laiką grieže orkestras. Po pamaldų, Voldemaras pasilipęs prie paminklo pasake politinio turinio prakalbą. Laike prakalbos, žmones buvo atstumti nuo paminklo už kokių 20 metrų, todel daug kas iš publikos ne negalejo įžiureti to mažo pasisiaususio vabalo. Po visų prakalbų, ponai suejo į kleboniją, kame buvo paruošti bendri pietai. Po iškilmių, apie 4 val., ponai tų pačių sargų lydimi nuvažiavo į stoti ir išdume į Kauną.

Publikai beriskirstant paplito po miestelį nelegale literatura. Policija griebesi ieškoti kaltininkų, padare daug kratų ir areštų, bet nieko ypatingo nesugriebe.

Tryliktasis.

Smetoninių „įstatymų“ sumanymai.

Musų valstybes didvyriai-nykstukai paslžymi ruošimu visokių savo „įstatymų“, kuriuos laikas nuo laiko, „iš Dievo malones, mes Antanas Smetona“, paskelbia „Vyriausybės Žiniose“.

Dabar yra sugalvotas ir apie Naujus Metus žadamas paskelbti naujas savivaldybių „įstatymas“, sulig kuriuo atimamos teises darbininkams, bežemiams ir mažažemiams valstiečiams. Bet kadangi tame „įstatyme“ numatomi rinkimai tarybų, nors ir neprileidžiant prie tų rinkimų biednuomenes tai reikia tikėtis, kad tas „įstatymas“ pasitenkins panaikinęs veikiančius savivaldybių organus, o naujų rinkimu nebus. Mat, smetoninkai, isviso bijo rinkimų, kokie jie ne butų.

Visai kitaip reikalai stovi su naujuoju žemes reformos „įstatymu“. Sulig to „įstatymo“ numatoma palikti dvarininkams po 160 ha žemes, vieton buvusių 80 ha. Šį „įstatymą“ kubins įvykdyti. Čia jie nori išgelbeti Lietuvos šunbajorų dvarus ir dvarelius, o „nuskriaustuosius“, kurių dvarai jau išparceliuoti, kuriems palikta po 80 ha, tinkamai atlyginti už nusavintą žemę ir prideti dar po 80 ha, padarant dvaruką iš 160 ha „neliečiamu“.

Ir štai, tuo laiku, kai Lietuvos valstiečiai vargsta ant 1—2 ha, tuo laiku, kai daugybe savanorių iškovojusių Lietuvai nepriklausomybę visiškai negavo žadetosios žemes, Smetona skuba aprupinti dvarininkus.

Iš Smetonos, kaipo dvarininkų postumdelio, mes kito nieko ir nelaukem.

Savanoris bežemis.

Laiškai iš Lietuvos.

Ant šviežio kapo.

Gauta liudna žinia, kad s. m. spalių 23 d. 2 v. p.p. Telsių ligoninėj mire nuo žiaurių, nežmoniškų kriminales policijos kankinimų jaunas musų idejos draugas Antanas Endriuska 22 m. amžiaus.

Draugas Antanas Endriuška skuodiškis. Baige liaudies mokyklą. Noredamas įgyti daugiau žinių lanke vakarinius kursus ir daug skaite. Buvo apsiskaitęs ir prasilavinęs. Paeidamas iš neturtingų valstiečių seimos, suaugęs dejosi į socialdemokratų organizaciją ir draugų buvo išrinktas Skuodo socialdemokratų organizacijos komiteto sekretoriu. Patiketas pareigas atlikdavo sąžiningai ir buvo darbštus.

Š. m. is 10 į 11 gegužes men. buvo areštuotas. Kartu su drg. Antanu buvo areštuota tą pat naktį 20 asmenų. Gegužes 11 d. Skuode Urdango viešbutyje laike tardymo buvo žiauriai sumustas. Sekančią dieną buvo nugabentas į Kretingą. Kretingos kriminales policijos bute tarde agentas Kazlauskas ir kiti. Tardymą dere nakties metu. Per vieną naktį šauke 5 ar 6 sykius ir kiekvieną kartą baisiai sumušdavo. Iš tardymo kambario drg. Endriuška išeidavo visas kruvinas su israutais plaukais, virš colio platumo demes buvo galvoje visai be plaukų; lauže pirštus, spaude lyties organus ir kitaip kankino. Keleta kartų is didelio skausmo buvo visai nualpęs.

Gegužes 13 d. buvo nugabentas į Bajorų kalejimą is kur daug kartų buvo vestas į Kretingą tardyti ir tardant vel buvo žiauriai musamas valdininko Kazlausko ir kitų. Pabaigoje gegužes men. į Bajorų kalejimą atvyko valstybes gynejas ir išsauke dr. Endriuška apklausinėjimui, bet valstybes gynejas negalejo su Endriuška gerai susikalbeti, nes nuo žveriškų mušimų

dr. E. buvo netekęs girdėjimo. A. Endriuškai ir dar šešiems asmenims — J. Baguckui (iš Mosedžio), Barkauskui, Mežremui, Kubilevičiui, Galdikui ir St. Šleniui—buvo sudarytos provokacinės bylos, kurios turėjo būti perduotos kariuomenės teismui. Bet visi kaltinimai buvo taip menkai pagrįsti ir visa byla taip aiškiai suprovuoka ir melaginga, kad birželio 22 d. Skuodo tardytojas ištardęs aukščiau minimus asmenis ir nesuradęs jokio jų prasikaltimo visus iš kalėjimo paleido. Dr. Endriuška ir Galdikas buvo palikti policijos priežiūroje. Bet jau birželio 23 d. drg. Endriuška ir visa eile kitų asmenų buvo vel suimti ir išsiųsti į Varnių koncentracijos stovyklą. Iš stovyklos d. Endriuska vel buvo vestas tardyti ir dar žiauriau kankintas. Iš Varnių koncentracijos stovyklos spalių 13 d. draugą Endriušką nukankintą ir jau silpną išveže į Telšių ligoninę, kur išgulejęs 10 dienų spalių 23 d. mire. Palaidotas spalių 25 d. Telšių kapuose, nuo stoties einant pirmasis kapas kapinių kertėje po trimis jaunais berželiais...

Laidotuvese dalyvavo ir katalikų kunigas, kurs, sako, irgi pripažįstąs drg. Antaną kankiniu...

Turinomis žiniomis vienas Telsių gydytojas atvirai pripažino, kad d. Endriuška mire nuo žiaurių mušimų. Mes netikime, kad žmogžudžiai žvalgybininkai bus nubausti už nekalto žmogaus nukankinimą. Netikime todel, kad visa „tautiškosios" Lietuvos tvarka yra paremta smurtu ir visiška sauvale. Ypač santykiuose su demokratijos šalininkais dabartiniai valdovai ir jų agentai nesivaržo nei įstatymų nei paprasčiausio žmoniškumo reikalavimais. Žmogžudžių nera kam nubausti, nes tokie pat žmogžudžiai sedi „tautiškosios" Lietuvos viršuneje. Visą valdančiąją Lietuvos grupę jungia bendra nuodeme ir noroms nenoroms vienas žmogžudys turi pridengti kitą...

Mes kovoje už demokratinę Lietuvą niekad nesivadavome ir nesivaduojame kerstu. Ne noras keršyti, bet gyvas ir būtinas musų viso krašto ir ypač dirbančiosios liaudies reikalas skatina mus į kovą už laisvą, demokratinę Lietuvą. Laisvoje Lietuvoje bet gi tai butų prasižengimas jei aiškus žmogžudžiai kaip Kazlauskas, Volodkaitis ir jų įkrepejai neturetu atsakyti prieš teisingą liaudies teismą.

Ant šviežio draugo Antano kapo turime duoti sau pažadą eiti jo keliu ir tol kovoti kol musų krašte ir valstietis ir darbininkas bus pilnateisiais piliečiais, o kruvinas tautininkų viešpatavimas liks tik sunkus ir kraštą gedinantis atsiminimas.

Lietuvos teismas.

Krikščionių laikais Lietuvoje buvo pagarsejęs žvalgybos viršininkas Račys. Jo agentai Vaišnora, Vežys ir kiti pasižymejo begaliniais politinių kalinių kankinimais. Demokratine vyriausybe žmogžudžiams žvalgybininkams buvo iškelusi bylą, bet jau prie Smetonos valdžios Mariampoles apygardos teismas žvalgybininkus išteisino. Vyriausias tribunolas lapkričio 10 d. svarste iš naujo tą bylą ir patį Račį išteisino, o žmogžudžius nuteise... 2 menesiais kalejimo. Musų bešališki teismai laisvos spaudos platintojus už proklamaciją ar laikraštį baudžia iki 20 metų kalejimo (Papirtis, Svaldenis ir k.) o politiniams žmogžudžiams žvalgybininkams skiria 2 menesių.

Visi tie žmonių kankintojai šiandieną tarnauja Smetonai ir dar biauriau šėlsta, kankina įtariamus politiniame darbe, o teismai, prokurorai, tardytojai tyli. Jie tyli užtat kad bijo, arba ir patys prijaučia tautiškiems budeliams.

Gelžkeliečiai-žvalgybininkai.

Virbilis: *Brokertas Karolis* Virbalio stoties technikos agentas, 2) *Zubrickas Juozas*, traukinių palydovas, 3) *Zubrickas Antanas*, traukinių palydovas, 4) *Merkevičius Vincas*, traukinių palydovas, 5) *Puodžiunas Kostas*, Virbalio depo šaitkalvis, 6) *Ramanauskas*, tarnauja Virbalio gelžk. dirbtuvese.

Nežiurint, kad kai kurie iš aukščiau isvardintų asmenų nuduoda save politiniais veikejais ir dideliais darbininkų draugais, visų jų reikia saugotis nes jie yra žvalgybos agentai. *J. D.*

Utenos apskr. šnipai.

Saldutiškis: *Trinkunas Antanas*, iš Trinkunų kaimo: pas jį gyvena aršus fašistas polic. *Neuenas*.

Utena: 1) *Maželis Antanas*, gyv. Birutes g. 2, 2) *Kolickas Jonas*, gyv. Ežero g., 3) *Cernys*, per buvusius areštus visuomet su areštuotais buvo laikomas suimtų provokaciniais tikslas. Dabartiniu laiku, prašant vyresnybei, perkeltas į Šiaulius ar į Kauną. Jo žymes: mažo ugio, veidas raupletas.

Šių judošių reikia saugotis, nes jie, apart algos, dar gauna po 15 litų nuo kiekvieno parduoto žmogaus, todel visokiais budais stengiasi žmones įvilioti į pinkles.

Štai ant ko laikosi fašistų „stiprioji" valdžia.

S. Butetojas.

Plačiame pasauly.

Rumunijoj pasikeite valdžia. Ilga valstiečių kova Rumunijoj eina prie pergales. Šiomis dienomis susidare nauja valdžią vadov ujant valstiečių vadui Maniu. Valstiečių masių pabudimas tai nauja kilanti politine pajega dabartinese valstybese. Darbininkų ir valstiečių vienybe daugely valstybių gali pagreitinti darbo liaudies įsigalejimą.

Anglijoj 1929 m. pavasarį įvyks parlamento rinkimai. Darbo Partija tikisi iš rinkimų išeiti pergaletoja. Tą patvirtina ir dabar atsibuvę savivaldybių rinkimai, kuriuose Darbo Partija laimejo 188 naujus mandatus.

Vokietijoj vyksta milžiniška ekonomine kova. Sunkiosios pramones kapitalistai paskelbe lokautą ir virš 250 tukstančių darbininkų ismesta iš darbo. Kapitalistai Vokietijoj norėtų nuversti ir dabartinę socialdemokratų valdžią, kuri ekonominese kovose stovi darbininkų puseje.

Šveicarijoj parlamento rinkimuose socialdemokratai prieš suvienyta buržuazijos frontą laimejo 5 naujus mandatus.

Amerikos J. V prezidento rinkimus laimejo respublikonas Huveris. Skirtumai tarp dviejų kovojančių kapitalistinių partijų Amerikoj — respublikonų ir demokratų — yra visai nežymus. Tvirtos darbininkų partijos Amerikos darbininkai iki šiol vis dar nepajegia sudaryti. Socialistų kandidaturą į prezidentus, neturint stiprios partijos, yra demonstracija be didesnes įtakos į imperialistinę Amerikos politiką.

Perskaitęs „PIRMYN" duok kitam!

Iš politinių emigrantų gyvenimo.

Ryga. Šių metų spalių m. 28 d. Lietuvos politinių emigrantų socialdemokratų, gyvenančių Latvijoj, įvyko steigiamasis susirinkimas.

Išklausius pranešimą delegato, dalyvavusio Vilniaus suvažiavime 22 ir 23/VIII, pareikštas suvažiavimo darbams pritarimas Svarstyta santikiai su kitomis pol. emigrantų grupemis ir atskirais asmenimis ir nutarta: su Pr. Vikoniu netureti jokių santikių; su valstiečiais-laudininkais susiorganizavusiais į atskirą organizaciją ir su kitomis politinemis organizacijomis, palaikyti draugiškus ryšius, ant kiek tie ryšiai nebus priešingi socialdemokratijos siekimams ir taktikai.

Apsvarščius dar kaikurius organizacinio charakterio klausimus, tapo įsteigtas Lietuvos socialdemokratų organizacijos užsieny, skyrius Latvijoj ir išrinktas vietos komitetas.

Steigiamojo susirinkimo protokolo nuorašą nutarta pasiųsti organizacijos centrui Vilniuje, o taip pat nutarta painformuoti kitas organizacijas.

Piligrimas.

Iš darbininkų „tevynes".

Ryga. Šiomis dienomis į Rygą slaptai atvyko iš Sovietų Rusijos Juozas Navickas, kuris po Taurages sukilimo, drauge su kitais darbininkais, vengdamas žvalgybos nagų buvo pabegęs į darbininkų „tevynę" Rusiją. Toje darbininkų „tevynej" Juozas Navickas kaip ir visi kiti pabegę iš Lietuvos, buvo areštuotas ir pasodintas kalejiman, o veliau išvežtas į Siuirą koncentracijos stovyklon. Apie metus J. Navickui išbuvus arešte, pavyko iš darbininkų „tevynes" pasprukti.

Ženge,

Liepaja. Čia apsigyveno atvykęs iš Lietuvos žinomasis „tautiškos" žvalgybos šnipas-provokatorius *Žemelis Izidorius*, kuris Skuodo apylinkej yra išdavęs žvalgybai apie 20 žmonių Jis vadina save politiniu emigrantu ir ieško ryšiu su vietos lietuviais.

Draugams liepojiečiams patariame jo saugotis.

Gintaras.

Lenkų ar mūsų reikalas?

„Vilniaus Aidas" savo korespondencijose ir šiaip kartas nuo karto neiškenčia nemetęs akmenį į laikraštį „Pirmyn", į Lietuvos emigrantus socialdemokratus. Savo 126 nr. „V. A." imasi net tvirtinti, kad „Pirmyn" esąs „lenkų reikalams leidžiamas ir jiems tarnauja" „V. A." žino, kad „Pirmyn" leidžia lietuviai socialdemokratai. Nuo pat pradžios pasisakem, kad Lietuvos darbo liaudies reikalai bus mūsų reikalai. Svarbiausis gi Lietuvos valstiečių ir darbininkų reikalas šiuo metu yra atgauti savo pilietines teises, be kurių joks ekonomis ir kulturinis darbas yra neįmanomas.

Gal „V. A." ponai mano, kad tai lenkų reikalas yra įgyvendinti Lietuvoj demokratinę santvarką? Jei taip, tai visos kalbos su „V. A." yra bergždžios ir žinosime, kad ir kairiai desiniems „V. A." pirmeiviams tinka lietuviškas priežodis—: Burna, nebuk durna, mokek loti busi soti.

Nebutų reikalo mums atsiliepti į „V. A." šmeižtus jei tas laikraštiš neturetų neva tai demokratiško laikraščio vardo. Žinodami vilniečių lietuvių darbo sąlygas mes ir nesistebime, kad „V. A." savo demokratiškumo neparodo, jei kalba eina apie Lietuvos vidujinį susitvarkymą. Bet užtat labai jau neskanų kvapą sudaro „V. A." sąmoningai skleidžiami melai ir prasimanymai prieš emigrantus. Jei jau neišdrįstat patys domokratiškomis akimis pažiureti į mūsų gyvenimo tikrenybę tai bent nepuldinetumet tų, kurie už savo įsitikinimus, dažnai ir labai sunkioe sąlygose. nepaliauja kovoję.

J. J.

Svečys iš Lietuvos.

Šiomis dienomis per Rygą atvyko iš Lietuvos į Vilnių žymus Lietuvos Socialdemokratų Partijos veikejas, buv. seimo narys ir „Naujosios Gadynes" redaktorius J. Januškis.

D-gas Januškis baigęs Leipcigo Universitetą, visą laiką buvo aktingas Lietuvos Socialdemokratų Partijos darbuotojas, stovejęs Lietuvos darbininkų judejimo priešaky. Smetoninei valdžiai užsmaugus Lietuvos darbininkų judejimą, d-gas Januškis beveik du metu buvo diktatorių persekiojamas, kalinamas ir pagaliau priverstas emigruoti į užsienį.

Š. m. 10-XI, Lietuvos Socialdemokratų Organizacijos Užsieny Vykdomojo Komiteto nutarimu, einant Organizacijos statuto 3 paragrafu, d-gas Januškis kooptuotas į Vykdomojį Komitetą.

Kandidatai į ministerius.

Jau kuris laikas kaip, del išeikvojimo valdiško turto, atsistatydinus inžineriui Ciurlioniui, vakuoja susisiekimo ministerio vieta. Kadangi visoj N. Lietuvoj tinkamo „patrioto" tai vietai užimti iki šiol neatsirado, tai mes kreipiame p. Voldemaro demesį į Vilniaus krašta. Čia yra gyva pekla gerų „patriotų" norinčių buti ministeriais. Kad tie geri patriotai išt'krųjų labai nori buti ministeriais, liudija dar ir šis faktas.

1920 m. kuomet generolas Želigovskis užemė Vilnių ir paskelbe, kad čia busianti Vidurine Lietuva, o jeigu jau Lietuva, tai aišku, kad ir savo ministerius tures, sie didieji Lietuvos „patriotai" galvatrukčiais nudume į štaba ir generolui Zeligovskiui įteike sveikinimo adresą Vidurines Lietuvos lietuvių vardu.

Laikui begant pasikeite politine situacija ir iš tų Vidurines Lietuvos ministerijų, kurioms taip daug vilčių dejo Vilniaus krasto lietuviai „patriotai", nieko nebeisejo. Dabar jau kuris laikas, kaip sie patriotai pasuko savo gairas Kauno linkui. Ypač tas Vilniečių „patriotizmas" sustiprejo, kuomet Lietuvos ministerių kabineto priešaky atsistojo p. Voldemaras ir kai del stokos N. Lietuvoj gerų „patriotų" pradejo laikas nuo laiko vakuoti ministerių vietos.

Turint galvoj tų „patriotų" nuopelnus, susisiekimo ministeriu iš čionikščių „žvaigždžių" galetume bile ką p. Voldemarui rekomenduoti. Tiesa jie nera baigę kelių instituto, ne inžineriai, bet tas nesvarbu. Pilnai gana, kad jie savo patriotizmu šviečia Rytų Lietuvos padangeji! Juk ir pats p. Voldemaras nesenai pripažino, kad susisiekimo ministeris gali buti ir ne inžinerius. Svarbu tik kad butų geras „patriotas", mokėtų patriotinio biznio kombinacijas, tada susisiekimo srity visos riedmenis eis kaip sviestu pateptos!.

Tie Vilniaus krašto lietuviai didieji „patriotai", kurie pasirašet minetą adresą, esate prašomi neatidelijant savo kandidaturas p. Voldemarui pasiulyti. Tuo tarpu susisiekimo ministerio, o veliau ir kiti liuosi portfeliai, p. Voldemaro kabinete jums yra užtikrinti.

Chrysanthema.

Ats. Redaktorius ir leidejas: Stasys Dainauskas. „ZORZA" Spaustuve Vilniuje.